

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת בשלח

דָּבַר אַחַר, לְפִי שָׂרָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ
הִסְבֵּם דִּרְךָ הַמְדַבֵּר יָם סוּף, וְחָשַׁב
מֹשֶׁה שָׂאֵם אוֹלֵי יַעֲקֹב עֲלֵיהֶם הֵיטֵב אִזּוּ יִקְרַע
לָהֶם בְּזָכוֹת יוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדּוּ רַב־ל (תנחומא
קיד, ט) מִן פְּסוּק "הֵיטֵב רָאָה וַיִּנָּס" (תהלים
קיד, ג), מַה רָאָה? עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר
בּוֹ "וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחֹצֵצָה" (בראשית לט, טו),
וְטַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר בְּאָרְנוּ לְמַעַל פְּרִשְׁת וַיֵּשֶׁב
(לט, יב).

וְרַב־ל דָּרָשׁוּ עַל מֹשֶׁה פְּסוּק "חֲכָם לֵב יִקַּח
מִצְוֹת" (משלי יח), שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל
נִתְעַסְקוּ בְּבִזָּה וְהוּא נִתְעַסֵּק בְּמִצְוֹת (סוטה
יג), רָצוּ לְתַרְץ יְתוֹד לְשׁוֹן "עֲמוּ", שֶׁבָּא לְמַעַט
עֵסֶק בִּזְת מִצְרַיִם, כִּי הִמְמוֹן קִנְּנוּ שְׂאִינֵנוּ דְּבִק
עֲמוּ כִּי לֹא יֵרֵד אַחֲרֵינוּ כְּבוֹדוֹ, אֲבָל מַה שֶׁהָאֲדָם
מְסַגֵּל מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא הַדְּבָר
הַדְּבִק עֲמוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, לְכַף
נֶאֱמַר "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עֲמוּ",
וְאוֹלֵי לְכַף עֵסֶק דִּוְקָא בְּמִצְוָה זוֹ עֲכָשׁוּ, לְהִיּוֹת
לְיִשְׂרָאֵל כְּמִזְכִּיר אֶת יוֹם הַמִּיתָה, כִּי בְּסִפָּה זוֹ
לֹא יִהְיוּ כָּל כֶּף לְהוֹטִים אַחַר הַבִּזָּה בְּזָכְרָם כִּי
יַעֲזֹב לְאַחֲרֵים חִילוֹ וְלֹא יֵרֵד אַחֲרֵינוּ כְּבוֹדוֹ.

א. כְּלוּ יָקָר.

פֶּרֶק יג', פְּסוּק יט':

[יט] וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עֲמוּ.
סִמָּךְ עִנְיָן זֶה לְפָסוּק שֶׁלְּמַעַל
"וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", לְפִי שֶׁמִּסִּיק
בִּילְקוּט פְּרָשָׁה זוֹ, שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין בְּמִדְבַר שְׁנֵי
אֲרוֹנוֹת, אֲרוֹן הַשְּׂכִינָה וְאֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְהָיוּ
הָאֲמוֹת שׂוֹאֲלִים: מַה טִּיבוֹ שֶׁל אֲרוֹנוֹ שֶׁל מֹת
עִם אֲרוֹן חַי הָעוֹלָמִים? וְהַשִּׁיבוּ לָהֶם: "קִיָּם
זֶה מַה שֶׁכְּתוּב בְּזֶה", שְׂיוֹסֵף קִיָּם כָּל עֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרוֹת וְכוּ'. וְסִמָּךְ זֶה לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר
"וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - מְזִינִים, וְכָלִי
זִין שֶׁלָּהֶם הוּא אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמָּהֶם
בְּמִלְחָמָה. וְתַנַּח אַחַר מִתֵּן תּוֹרָה, אֲבָל קִדְּם
מִתֵּן תּוֹרָה אֵיךְ עָלוּ חַמְשִׁים, הֲלֹא עֲדִין לֹא
הָיָה הָאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ עִמָּהֶם? עַל כֵּן אָמַר "וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עֲמוּ", כִּי אֲרוֹנוֹ שֶׁל
יוֹסֵף הָיָה דוֹמָה כְּאֵלוֹ הָיוּ חֲקוּקִים בּוֹ כָּל
עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת.

מסקנה

1. מה בצמט הקושי האפשרי בפסוקנו עליו בונה פרשנו את דבריו?
2. איך עלו חמושים לפי מתן תורה - לפי זה?
3. איך פרשנו קושר את השימוש במילה "וינס" בשני המקומות?
4. כמה המילה "צמו" מלמדת את פרשנו?
5. התוכף להסביר כמה מילה זו כתובה כאן ולא "אתו"?
6. מה רוצה המדרש למלמדנו בכך?

* * *

"למען אנסנו" אין טעם "אנסנו" כדי לאמת המוסח דבר מסופק חלילה, כי בפעם המנסח יחברך אין צורך לניסיון להיוודע ברור ספק בדבר, כי הוא יודע העתירות, אבל "אנסנו" הוא לתת שלמות הבידור (-יריעה ברורה, וראות) למנסח, שיחברר לו יכולתו, אם יוכל לעמוד בנסיונו, שכול יום ויום יהיו עיניהם חלויות למוננותיהם, אם יחיה להם ביטחון גמור בח' יחברך. מהו "אנסנו", פירושו: אביא אתכם לידי ניסיון עצמכם ויכורר לכם אם כבר הגעתם לידי מידת הביטחון הגמור אם לא. הנה הניסיון בזה להוציא כמנוסה דבר מידת הביטחון הן הכוח אל הפועל ולחזק בו חכונת נפשית הגדול מאוד בערכה.

ni/ke

1. לכאורה מה הקושי כאן?
2. איך פרשנו מבין את "הנסיון" כאן?
3. לפי זה בצטט למה היה כאן הנסיון?
4. האם זו מצלח אישרא או חסרון?
5. התוכף להביא דאנא נוספת לכל זה?

* * *

ג. מלאכת מחשבת.

פרק טז פסוקים ה'-ח':

ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים ובקר וראיתם את כבוד ה' וגו'.
ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכור ורחם בבקר לשבוע:

קשה מראה הערב והבקר ולמה בערב בשר ובבקר לחם ולא אפכה? ולא שניהם בבקר או בערב? ועוד למה ידעו כי ה' הוליא אותם בערב ובבקר יראו כבוד ה' כל אלה לריכס עיון רב. וכשר בעיני לומר כי (י) מנהג האיש המפונק לאכול בשר ביום הואיל והבשר קשה להתעכל באיטומכא וזיק באידים אל המוח ויבלבל השניה כדוע. לכן כל איש ממוג רך יאכל בלילה מאכלים קלים להתעכל מהתענג ומרוך. וביום הגסים וירבה אכילתו ביום מזלילה. אבל האיש העובד שחמרו גם ומגו חזק יאכל בהפך מעט ביום שלא תלערנו האכילה הגסה וימנע מעבודתו וירבה סעודתו בלילה בהיותו פנוי ממלאכה. וכן אמר שלמה (קהלת ה') מסוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר אינו מניח לו לישון. כי האוכל לשובע נפשו בלילה חדר שנתו מעיניו מאידים העולים ממאכלו שעדיין לא נחעכל. (יא) בהיות מוס האדם נפון כלפי חוץ בשניה ורחוק לא יפעול כפעולתו בהקין. והאידים ההם בלתי מעוכלים יבלבלו מוחו ויבהילוהו חלומות רעים והרהורים רעים ויקלוהו משנתו. ואמנם זה באיש מעונג ועשיר שאיטומכא שלו אינו מבשל כל לרכו. אבל אינו כן באיש העובד שיבשלו קרביו כל אשר יאכל זהו אמרו והשבע לעשיר וגו' פי' אם העשיר יאכל בלילה לשובע נפשו לא יוכל לישון. ויש טעם אחר לפי שהעובד תמיד מאכלו מעט ואם יאכל הרבה פעם אחת לא יזיק לו והעשיר האוכל בכל יום לחמו לשובע אם יחזור ויאכל בלילה יזיקנו. ואחרי הודיע אלפים אופך את כל זאת עוד הזהר כי איש אשר ילטרך לדבר לפני מלך ושר אין נכון שיאכל לנבות בטן להיותו אחרי האכילה מבולבל במעשיו ולא ידבר נכונה אלא יאכל מעט ודברים קלים. והנה ישראל כשהיו בעבודה קשה במלרים היו אוכלים מאכלים גסים בלילה כדרך העובדים וכשילאו לחירות ולא עובדים עוד נלרכו לשנות מנהגם ולאכול הגסים ביום והקלים בלילה כדרך המעונגים והימים הראשונים יפלו. מי' הואיל וכבר הורגלו במלרים כך לאכול מאכלים גסים בלילה ושנוי טבע תחילת חולי מעים לזה הי' שיאכלו גם עתה בשר בלילה שלא כדרך המעונגים ובוה יזכרו כי עבדים היו במלרים וידעו תמיד כי ה' הוליא אותם בזכרם ימים מקדם היותם עבדים. לכן בערב וידעתם כי ה' הוליא אתכם מארץ מצרים. אבל ביום לזה שלא יאכלו אכילה גסה מלבד הנהוג מן העובדים עוד לטעם אחר שילטרכו להיות מוכנים לראות כבוד ה' ולקבל פני מלך מלכי המלכים לריכס למדת הסתפקות ובלתי אל המן עיניהם לחס הקלוקל שאין לו מותרות ויהיה לכם פנוי על כן אמר ובקר וראיתם את כבוד ה'. ולפיכך לחם בבקר ולא בשר:

אלות

1. התוכל להסביר בדיוק מה הן קושיותיו של פרשנו?
2. איך מתנהג אדם רציף בקשר לאכיפתו?
3. לצומתו איך נוהג האדם האובד?
4. איך יש להתנהג בנושא האוכל, למי שצומד להפסיק עם אנשי שררה?
5. איך כל זה מסתדר צתה עם צאתם ממצרים וצמידתם לפני הקב"ה?

* * *

זו זקפת כפופים ומרוממת את האדם מתוך אפסותו. בשעה שאדם מישראל, עם כל תחושת חולשתו, מכין את לבו לעבודת בעל הגבורות, הרי הוא כמו נוטל חלק בגבורת ה', קיומו הארצי בעולמו הקטן מקבל משמעות ומגן בגבורה זו, ונפשו מתמלאת הכרה, כי הקב"ה בגדולתו שמח בשמחת בראויו הזעירים. עתה יובן טעמה של מצות הסעודה השלישית בשבת, שחז"ל לומדים מן המקרא הזה. ה' לא אסר לנו לרכוש ולייצר את מיצרכי חיינו בשבת — כדי למעט את הנאתנו ושמחתנו, אלא כדי להעניק להנאתנו ולעשייתנו — על ידי קבלת עול מצוותיו — את הברכה ואת החשיבות הראויות לכבוד האדם. אכן, מחשבה שכזאת וטיפוחה בלב האדם — כוחם יפה לרומם את האדם ולהצילו מעל כל פורענות שה' מביא על ישראל, על האדם היחיד ועל כל העולם המדיני-החברתי, כדי לחנך את האדם, לזקקו ולטהרו, וכדי לסלול דרך למחשבה הזאת בלבו: "אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא, כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג; מחבלו של משיח — כתיב הכא יום וכתוב התם הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'" (שבת קיח ע"א).

ד. רש"ר הירש.
פרק טז' פסוק כד':

(כה) אכלהו היום כיום שבת היום לה'. בשאר הימים היה עליהם לאכול רק אותה מנה, שהשיגו באותו יום על ידי שקידתם, ואילו מנת השבת נאכלה בלא שקדמה לה פעולת ליקוט המזון. אי-עשייה זו אין בה משום עצלות הראויה לעונש ואין היא נובעת ממידה מגונה; היא מצווה עליהם מפי הגבורה, ויש בה משום קדושה אלוהית, ולכן ערכה חיובי ויקר כערכה של מצוה ממצוות ה'. בו בזמן נעשית עצם האכילה בשבת למצוה, למעשה המכוון כנגד פני ה', מעשה המביא על האדם עצמו ברכה והאצלה. קבלת עול מלכות שמים על ידי אדם המבקש את מחייתו לא תביא לידי ניוון קיומו הארצי, להיפך — היא תעלה את הנאתו מקיומו הארצי למדרגה גבוהה יותר; היא תרומם אף את הנאת חושיו, עד שתיעשה חלק מעבודת ה' במעשים הנעשים מתוך רצון מוסרי חופשי, ועד שאף בהנאת חושיו יחוש האדם את קירבת ה'. בהעלאה זו של הנאת החושים למדרגה של התקדשות ועבודת ה' טמון אחד מסימני ההיכר האופייניים ביותר של יהדות התורה. בעולם הלא-יהודי מדכא לרוב רעיון גבורת האלים את רוח האדם, והוא כובש את הצחוק שעל פניו מפני אימת זעמה של האלוהות. לא כן אדם מישראל המכוון את לבו אל גבורת ה': מחשבה

אלות

1. מה מאפשר לפרשנו להכניס כאן את הקפתו בצנין האוכל ככלל וסעודה שלשית כפרט?
2. מה ההבדל בין הליקוט בימי החול לבין זה של צרכי שבת, מצוה וצרכונית?
3. כמה הישראלים יכולים לקדם את אופן התנהגותם באכילה ולמה זה חשוב כל כך?
4. איך הסעודה השלישית בשבת מתקשרת לכלל זה?
5. התוכל לעצור למה פרשנו צוסק ככלל זה?

ה. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.
פרק יז' פסוק ט':

וצא הלחם בעמלק. כלומר צא*) מאצטננינות שלך ולך הלחם באצטננינות של עמלק הנזכר כלומר להורות שלא תירא מרבבות מערכת הנוכרת מפני מערכת ישראל החלושה כי מלחמת י"י אתה נלחם. ודיש סחר אני נצב על ראש הנבעה ומטה האלהים ביד, ומדת*) הדין תהיה בירי טוחה כנגדי לאשר אחוץ אמנה:

אלות:

1. לכאורה מה כאן הקושי צליו יש להשיב?
2. מה בדיוק נ1631 מה כאן?
3. לפי זה מה היה תפקידו של מה?

* * *